

QAZ EMALI ZAVODU VƏ NEFT- KİMYA KOMPLEKSİNİN LAYİHƏSİ

ƏTRAF MÜHİTƏ VƏ SOSIAL SAHƏYƏ TƏSİRİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

QEYRİ-TEXNİKİ XÜLASƏ (QTX)

SOCAR GPC MMC

Oktyabr, 2018

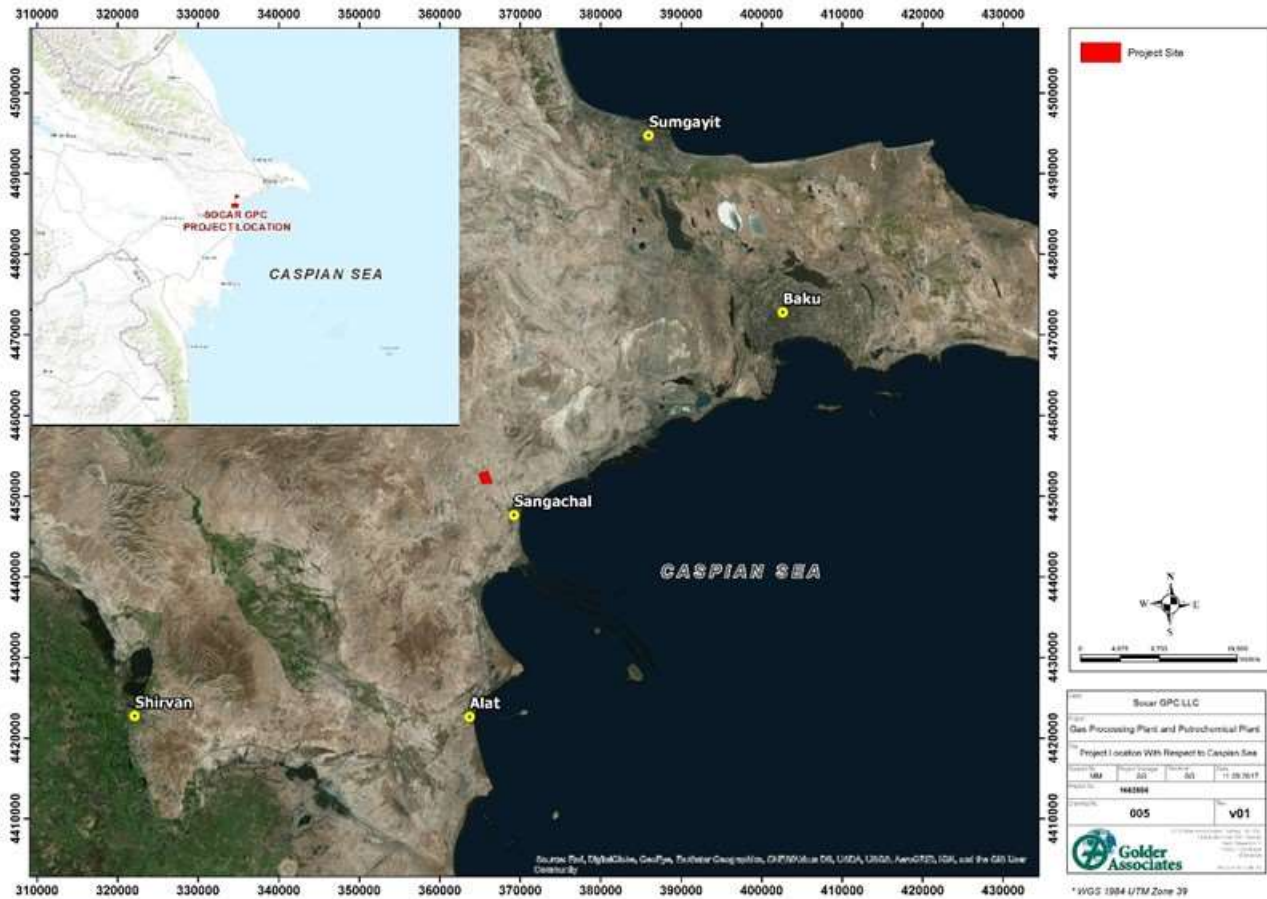
Mündəricat

1	GİRİŞ	1
2	LAYİHƏNİN TƏSVİRİ	2
2.1	İcma	2
2.2	Layihənin həyata keçirildiyi yer	3
2.3	Layihə komponentləri	3
3	ƏMSSTQ-NİN HƏDƏFLƏRİ VƏ KOMPONENTLƏRİ	4
4	ƏTRAF MÜHİTƏ VƏ SOSIAL SAHƏYƏ TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏ METODOLOGİYASI	6
5	LAYİHƏ ALTERNATİVLƏRİNİN TƏHLİLİ	7
6	MARAQLI TƏRƏFLƏRİN CƏLB OLUNMASI	8
6.1	Maraqlı tərəflərin aşkarlanması.....	8
6.2	Maraqlı tərəflərin həyata keçirilmiş idarəetmə fəaliyyətləri.....	9
6.2.1	Məlumat verən şəxslər ilə müsahibələr	9
6.2.2	Fokus qrupları ilə müzakirələr	9
7	TƏSİRİN İLKİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ VƏ ƏTRAF MÜHİTƏ VƏ SOSIAL SAHƏ İLƏ BAĞLI QIYMƏTLƏNDİRİLMİŞ KOMPONENTLƏRİN İZAHİ	10
7.1	Layihə ilə bağlı fəaliyyətlərin aşkar olunması.....	10
7.2	Komponentlərin aşkar olunması	11
7.3	Təsir faktorlarının aşkar olunması.....	12
8	EKOLOJİ, BİOLOJİ VƏ SOSIAL-İQTİSADI ƏSAS	13
8.1	Tədqiqat sahəsi	13
8.2	Metodlar.....	16
9	TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ	17
10	ƏTRAF MÜHİTƏ BAĞLI VƏ SOSIAL İDARƏETMƏ SİSTEMİ VƏ PLANI	20
10.1	İdarəetmə planının strukturu.....	20
10.2	Ümumi ətraf mühitlə bağlı və sosial idarəetmə mexanizmi	20
10.3	Ətraf mühit və sosial sahənin idarəedilmə planı	21
10.4	Məşğulluğa dair məsələlər və Təhlükəsizlik və Sağlamlığın İdarə olunması Planı	22
11	ƏLAQƏ MƏLUMATLARI	22

1 GİRİŞ

SOCAR GPC Qaz Emalı Zavodu və Neft-Kimya Kompleksinin Layihəsi ("LAYİHƏ") əsas göstəricilərin toplanması, təsirin qiymətləndirilməsinə dair tədqiqatlar və maraqlı tərəflərin cəlb olunma prosesi daxil olmaqla Ətraf Mühit və Sosial Sahəyə Təsirlərin Qiymətləndirilməsinin qeyri-texniki xülasəsini təqdim edir.

Layihənin məqsədi neft-kimya zavodunda təbii qaz emal etmək və polimer istehsal etməkdir. Layihə Qaradağ rayonu, Səngəçal yaxınlığında (Bakıdan 40 km məsafədə) inşa ediləcək.

Şəkil 1: Layihənin həyata keçirildiyi yer

2 LAYİHƏNİN TƏSVİRİ

2.1 İcmal

Layihənin məqsədi təbii qazı milli təbii qaz şəbəkəsi üçün yüksək standartda uyğun olaraq təmizləmək və təmizlənməmiş qazlardan Layihənin müxtəlif formaları kimi istifadə etməkdir. Layihənin əsas faktoru təbii qaz axınıdır və çıxarılan hasilatdan təbii qaz, benzin-1, heksan-1, propilen, qazolin, xətti azsıxlıqlı polietilen və yüksək sıxlıqlı polietilen emal edilir.

Layihə Qaz Emalı Zavodundan (QEZ) və Polimer Zavodundan ibarətdir. Qaz Emalı Zavodu axınları butan-1 və heksan-1 blokuna axan buxar krekinq blokundan ibarətdir.

Layihə Səngəçal yaxınlığında çoxsaylı sənaye qurğularının tikildiyi ərazidə inşa ediləcək.

Layihənin əməliyyat mərhələsinin 2022-ci ilin yanvarında işə başlayacağı planlaşdırılır.

Layihə ilə əlaqəli qurğulara aşağıdakılar daxildir:

1. Müvəqqəti inşaat qurğusu
 2. Çirkab suların xaric edilməsi üçün boru
 3. Giriş, material təchizatı və məhsulun daşınması üçün inşa ediləcək dəmiryolları və yollar
 4. İnşa ediləcək enerji və su təchizatı.
- Zavod qurğuları və əlaqəli qurğular aşağıda təsvir edilir.

Şəkil 2: Layihə qurğuları və əlaqəli qurğular

2.2 Layihənin həyata keçirildiyi yer

Layihənin inşası üçün təklif olunan ərazi Azərbaycan Respublikasının şərq hissəsində, Abşeron yarımadasının cənub-şərqində Qaradağ rayonunda, Xəzər dənizinin sahil xəttindən 6 km məsafədə və Bakıdan 56 km cənub-qərbdə yerləşir. Xəzər dənizinin yaxınlığında yerləşən bu ərazi əsasən düzənliklərdən və alçaq dağlardan ibarətdir. Geniş boş torpaqlar və torpaqların zəif məhsuldarlığı layihə ərazisində torpaqdan istifadəyə ən çox təsir edən amillərdir ki, bu da bu ərazilərin sənaye məqsədləri üçün istifadəsini şərtləndirir.

İnşaat üçün nəzərdə tutulan sahə ərazinin 250 hektarını əhatə edir ki, bu sahəni cənubdan Umbakı kəndinə aparan torpaq yol əhatələyir. Yolun qarşı tərəfində Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinin cəzaçəkmə müəssisəsi yerləşir. Ərazinin qərbində qəbiristanlıq, şimal-şərq hissəsində isə daş karxanalarına aparan torpaq yol var. Layihə ərazisinin cənub-qərbində təxminən 30-35 kvadrat metrlik sahəni əhatə edən tərki edilmiş təchizat (tikili) var. İnşaat sahəsi şimal-şərqdən çoxsaylı ötürmə xətləri ilə kəşifdir. Səngəçal-Umbakı yolu boyunca kiçik diametrlili su boru xətti var. Layihə ərazisindən şimal istiqamətdə NORM sementin istehsal zavodu var. Şərq istiqamətdə Səngəçal terminalı, cənub istiqamətdə isə cəzaçəkmə müəssisəsi və Əzimbənd kəndi yerləşir.

2.3 Layihə komponentləri

Layihəyə aşağıdakı elementlərin tikintisi daxildir:

- **Qaz emalı zavodu (QEZ)** – Qaz emalı zavodunun illik gücü 10 mlrd. kubmetr həcmində nəzərdə tutulub. QEZ təbii qazı emal edərək CO₂ və digər toksik komponentlərdən təmizləyəcək, neft-kimya xammalı çıxaracaq (təbii qazın təxminən 4-5%-i) və qalan hissəni ən yaxşı ekoloji standartlara əsasən metansız milli qazpaylayıcı şəbəkəyə qaytaracaq.
- **Polimer zavodu (PP)**- ilə təxminən 600 min ton polietilen və 120 min ton propilen istehsal edəcəyi gözlənilir. Propilen Sumqayıtdakı "Socar Polimer" zavoduna daşınacaq və sonradan polipropilənə emal ediləcək. Bazar araşdırmalarına görə, Türkiyə inkişaf etməkdə olan bazar kimi birinciliyi ələ almaqla Türkiyə, Avropa, Çin hədəf bazarlardır. SOCAR Türkiyədə Petkim aktivlərinin mövcud bölüşdürmə şəbəkəsindən faydalana biləcək.

Həmçinin, Polimer zavodu aşağıdakılardan ibarət olacaq:

Qaz emalı zavodundan əldə olunan C2+ xammalı əsasında ilə 610 min ton həcmində **buxar krekinqi** olacaq ki, bu, etiləni aşağıdakı bloklarla təmin edir:

- İlə 600 min ton həcmində LLDPE/HDPE zavodu
- Butan- 1 blok: ilə 32 min ton
- Heksan- 1 blok: ilə 21 min ton
- Həmçinin, buxar krekinqi ilə 120 min ton propilen təmin edəcək.
- Digər qurğular və ümumzavod avadanlıqlar yuxarıda qeyd olunan əsas istehsal qurğularına xidmət edəcək.

3 ƏMSSTQ-NİN HƏDƏFLƏRİ VƏ KOMPONENTLƏRİ

Layihə BMK standartlarına uyğun olaraq "A kateqoriyası" kimi təsnif edilib və Azərbaycan Respublikasının Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin tələblərinə görə " 1 Kateqoriya " kateqoriyasına aid olduğu təsbit edilmişdir.

ƏMSSTQ layihənin təsir dairəsində ətraf mühitlə bağlı potensial risk və təsirləri qiymətləndirir; layihə alternativlərini təhlil edir; ətraf mühitə mənfi təsirlərin qarşısını almaq, minimallaşdırmaq, azaltmaq və ya tarazlaşdırmaq layihənin seçilməsi, yerinin müəyyən olunması, planlaşdırılması, layihələndirilməsi və həyata keçirilməsini yaxşılaşdırmaq üçün yollar aşkar edir; həmçinin, layihənin icrası vasitəsilə ətraf mühitə mənfi təsirləri azaltmaq və tənzimləmək prosesini əhatə edir.

ƏMSSTQ təbii ətraf mühiti (hava, su, torpaq və biomüxtəliflik), cəmiyyətin sağlamlığı və təhlükəsizliyi və sosial aspektləri (məcburi köçürülmə, yerli əhali və mədəni irs daxil olmaqla) nəzərə alır. ƏMSSTQ təbii və sosial aspektləri kompleks şəkildə nəzərə alır.

Həmçinin, ətraf mühitlə bağlı müvafiq beynəlxalq razılaşma və müqavilələrə əsasən layihə və ölkə şəraitlərində dəyişiklikləri; ölkədə aparılan ekoloji tədqiqatların nəticələrini; ətraf mühitlə bağlı milli fəaliyyət planlarını; ölkənin ümumi siyasi strukturunu və milli qanunvericiliyi; layihə sponsorunun ekoloji və sosial aspektləri ilə bağlı bacarıqlarını və ölkənin layihə fəaliyyətləri ilə bağlı öhdəliklərini də nəzərə alır.

Layihənin ƏMSSTQ-si Azərbaycanın ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı qanun və qaydaları ilə, həmçinin, Ekvator Prinsipləri, BMK-nın Fəaliyyət Standartları və layihə ilə bağlı SƏTƏM qaydaları kimi beynəlxalq standartlarla tənzimlənir. BMK-nın Fəaliyyət Standartı-1 (BMK 2012) aşağıdakılar da daxil olmaqla ƏMSSTQ üzrə bütün hədəfləri sıralayır:

- Layihənin ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı risk və təsirlərini aşkar etmək və qiymətləndirmək;
- Risk və təsirləri proqnozlaşdırmaq və yayınmaq (və ya yayınmaq mümkün olmadıqda minimallaşdırmaq), həmçinin, qalıq təsirlərin qaldığı yerdə işçilər, təsirə məruz qalmış icmalara və ətraf mühitə olan risk və təsirləri tənzimləmək/tarazlaşdırmaq məqsədilə təsirazaltma iyerarxiyası yaratmaq;
- İdarəetmə sistemlərinin effektiv istifadəsi ilə müştərilərin qabaqcıl ekoloji və sosial fəaliyyətini önə çəkmək;
- Təsirə məruz qalmış icmaların şikayətlərinə və digər maraqlı tərəflərin xarici əlaqələrinə müvafiq olaraq cavab verilməsini və idarə olunmasını təmin etmək;
- Layihənin davam edəcəyi müddət boyunca təsirə məruz qalmış icmalarla onlara potensial baxımdan təsir edə bilən məsələlər barədə müvafiq əməkdaşlıq üçün üsulları önə çəkmək və təmin etmək, həmçinin, müvafiq ekoloji və sosial informasiyanın açıqlanmasını və yayılmasını təmin etmək;

Qiymətləndirmənin əsas komponentlərinə daxildir:

- Layihənin davam edəcəyi tam müddət boyunca (tikinti, əməliyyat, bağlanma və bağlanma sonrası) ətraf mühitlə və sosial sahə ilə bağlı potensial təsirlər;
- Yerli icmaların və digər maraqlı tərəflərin layihə barədə məlumatlandırılmasını və layihə ilə bağlı fikirlərini ifadə etmək imkanı verilməsini təmin etmək üçün maraqlı tərəflərin cəlb olunma planı;
- Ətraf mühitə mənfi təsirləri minimallaşdırmaq üçün təklif olunan təsirazaltma fəaliyyətləri;
- Qalıq təsirlərin xarakteri və əhəmiyyəti və bunlara müraciət etmək üçün davamlı monitoring və ətraf mühitlə bağlı idarəetmə planları;
- Yerli cəmiyyətə faydaları maksimallaşdırmaq və davamlı iqtisadiyyatı önə çəkmək üçün sosial idarəetmə planı.

4 ƏTRAF MÜHİTƏ VƏ SOSIAL SAHƏYƏ TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏ METODOLOGİYASI

Təsirin qiymətləndirilməsi hər bir ƏMSSTQ komponentinin (bölməsinin) əsas komponentlərin üzrə aparılır. Təsirin qiymətləndirilməsinin ümumi metodologiyası beş əsas mərhələdən ibarətdir:

1. Ətraf mühitlə bağlı və sosial dəyişikliklərə təkan verə biləcək layihə fəaliyyətlərinin aşkarlanması;
2. Potensial təsirlərin qiymətləndirilməsi;
3. Potensial təsirlər üzrə təsirəzaltmaların təsviri;
4. Qalıq təsirlərin təhlili və xarakterinin müəyyən olunması;
5. Lazım gələrsə, fəaliyyəti qiymətləndirmək və izləmək üçün monitorinqin müəyyən olunması.

Təsirin qiymətləndirilməsi meyarı hər bir bölmə üçün ayrılıqda işlənilib hazırlanmışdır. Ümumi qiymətləndirmə meyarına aşağıdakılar daxildir:

- Təsirin tipi (müsbət – mənfi)
- Təsirin maqnitudası (cüzi – zəif – orta – yüksək; hər bölmə üzrə fərqli anlayışlar)
- Təsirin coğrafi yayılması (yerli / Layihə ərazisi) - regional / Aliğa – regionaldan böyük)
- Təsirin müddəti (qısa müddətli / tikinti mərhələsi – orta müddətli / əməliyyat mərhələsi – uzun müddətli / əməliyyat sonrası)
- Təsirin bərpa oluna bilməsi (bəli/xeyr)
- Təsirin tezliyi (zəif – orta – yüksək; hər bölmə üzrə fərqli anlayışlar)

Potensial təsirləri təhlil etmək və bu təsirlərə müraciət etmək üçün ƏMSSTQ aşağıdakı metod və prosedurlardan istifadə etmişdir:

- Mövcud əsas ekoloji və sosial-iqtisadi şərait barədə kəmiyyət və keyfiyyət haqda məlumat;
- Gələcək ekoloji və sosial-iqtisadi şəraiti kəmiyyət və keyfiyyət baxımından təsvir etmək üçün proqnozlaşdırma alətləri (kalkulyasiyalar, modellər);
- İdarəetmə tapşırığına, mövcud şəraitə və təşəbbüskar və maraqlı tərəflərin görüşlərinə istinad daxil olmaqla potensial təsirlərin ekoloji nəticələrinin kəmiyyət və keyfiyyət baxımından qiymətləndirilməsi;
- Təsirəzaltmadan sonra potensial qalıq təsirlərin xarakteristikası və onların insanlara və ətraf mühitə təsirləri.

5 LAYİHƏ ALTERNATİVLƏRİNİN TƏHLİLİ

Layihə üçün alternativlər aşağıdakı mövzulara fokuslanmaqla təhlil edilmişdir:

- Layihənin baş tutmaması
- Məkanın seçilməsi
- Texnologiyanın seçilməsi

Ümumiyyətlə, paylayıcı şəbəkəyə göndərilən təbii qazı saflaşdıracağı üçün Layihə Azərbaycan Respublikası üçün mühüm dərəcədə əhəmiyyətli olacaq və üzvi karbon birləşmələrindən daha yüksək dəyərli məhsullar əldə edəcək. Beləliklə, layihənin baş tutmaması ağılabatan seçim deyil.

Yerləşmə baxımından layihə üçün nəzərdə tutulmuş üç müxtəlif ərazi var. Bunlar aşağıdakılardır:

- 1) Sumqayıt şəhəri
- 2) Səngəçal yaxınlığı
- 3) Qaradağ rayonunda (Bakı yaxınlığında), hazırkı QEZ-in şimal-şərqi.

Məkan kimi bu üç ərazidən ikincisi seçilmişdir.

Yuxarıda yerləşən məkanların hər biri enerji sektorunda digər infrastruktur investisiyalarına sahiblik etdiyindən və beləcə, layihənin yerləşmə bilməsi üçün özülə malik olduğundan potensial layihə ərazisi məkanlarıdır. Həmçinin, SOCAR Polimer Zavodu da Sumqayıt da yerləşir ki, polimer karbohidrogen birləşmələrinin bir çoxu buraya satılır və buraya daşınır. Qaradağda yerləşən məkanlardan biri SOCAR Metanol zavodunun yanında, Səngəçalda yerləşən məkan isə Səngəçal terminalının yaxınlığında yerləşir ki, burada layihə üçün lazım olan infrastruktur artıq ərazidə mövcuddur.

Proseslər üçün istifadə ediləcək texnologiyanın seçilməsi ən dəyərli karbohidrogen birləşmələrini hansı proseslərin ortaya çıxaracağına əsaslanır. Bu texnologiyalar müxtəlif layihə komponentlərinə görə dəyişir.

6 MARAQLI TƏRƏFLƏRİN CƏLB OLUNMASI

Maraqlı tərəflərin cəlb olunması ilə bağlı xüsusi plan hazırlanmışdır. Maraqlı tərəflərin cəlb olunma planının (MTCP) ümumi məqsədləri aşağıdakılardır:

- İctimaiyyəti layihə ilə bağlı inkişaf fəaliyyətləri barədə mütəmadi məlumatlandırmaq;
- Yerli ictimaiyyətin tikinti və istismar fəaliyyətləri ilə bağlı təhlükələr, həmçinin, təsirləri mümkün qədər azaltmaq məqsədilə SOCAR GPC tərəfindən icra edilmiş təsirazaltma tədbirləri barədə məlumatlı olmasını təmin etmək;
- Podratçı və subpodratçılarla yerli cəmiyyət arasında potensial narazılıqları minimallaşdırmaq;
- Yerli cəmiyyətlər tərəfindən təmin edilmiş hərtərəfli informasiyanı və əks-əlaqəni nəzərə almaqla layihənin həyata keçiriləcəyi müddət ərzində yerli təcrübələri birləşdirmək;
- Tikinti və istismar mərhələlərində yerli işçi qüvvəsinin işə cəlb olunması, gündəlik fəaliyyətlərin pozulması, təhlükəsizlik məsələləri, səs-küy və ya toz səbəbilə yaranan narahatlıqlar kimi, həmçinin, digər ekoloji və sosial məsələlərlə bağlı ictimai narahatlıqlara vaxtında və səmərəli şəkildə cavab vermək.

Bundan başqa, MTCP-nin ümumi hədəfi SOCAR GPC-nin layihənin müddəti boyunca maraqlı tərəflərlə necə məşğul olacağını izah etməkdir. Maraqlı tərəflərin cəlb olunması bu kimi layihələr daxilində əsas fəaliyyətdir, belə ki, bu, maraqlı tərəflərlə açıq kommunikasiya yaradır, maraqlı tərəflərin layihənin mühüm təsirlərini başa düşdüyünü təmin edir, sponsora yerli gözləntilərə müraciət etməkdə kömək edir və möhkəm və hərtərəfli layihənin əldə olunmasını möhkəmləndirərək layihənin tərtibatına əks əlaqə verir.

Təsirə məruz qalmış icmaların və ayrı-ayrı şəxslərin öz narahatlıqlarını və şikayətlərini şirkətə rəsmi şəkildə çatdırmaq və tərəflər tərəfindən qarşılıqlı şəkildə qəbul olunan həll yolları müəyyən etmək məqsədilə şikayətlərin verilməsi və baxılması mexanizmi qurulacaq.

MTCP layihənin inkişafı ərzində gözəndən keçiriləcək işlək sənəddir.

6.1 Maraqlı tərəflərin aşkarlanması

Maraqlı tərəflər təsir edə bilən və ya təsirə məruz qalan, həmçinin Layihə nəticələri və fəaliyyəti üzrə qanuni marağa malik şəxslər və ya qrupları kimi müəyyən edilir. Layihədə maraqlı olan tərəflər aşağıdakı kateqoriyalar kimi qeydə alınır:

- Milli, regional və yerli səviyyələrdə dövlət qurumları;
- Çoxmillətli və beynəlxalq təşkilatlar (məs., BMT, Dünya Bankı Qrupu, ikitərəfli donör və s.);
- Qeyri-kommersiya, qeyri-hökumət və beynəlxalq, milli, regional və yerli səviyyələrdə dövlət təşkilatları;
- Təşkil edilmiş icma əsaslı təşkilatlar və ya maraqlı qruplar (məs., əmək, gənclik, dini, biznes növlü və s.) daxil olmaqla beynəlxalq, milli, regional və yerli səviyyələrdə qeyri-kommersiya, qeyri-hökumət və dövlət təşkilatları;
- Yerli icmalar;
- Yerli bizneslər və potensial layihə podratçıları və təchizatçıları;
- Layihə, podratçı və subpodratçı işçilər; və
- Media.

6.2 Maraqlı tərəflərin həyata keçirilmiş idarəetmə fəaliyyətləri

Layihənin sosial məzmununu və xüsusiyyətini nəzərə almaqla keyfiyyətə dair əsas informasiya iki müxtəlif sistemdən istifadə etməklə toplanmışdır: əsas şəxsdən alınan müsahibələr və fokus qruplarının müzakirələri.

Bu müsahibələr və müzakirələr ərzində maraqlı tərəflərin cəlb olunması da həyata keçirilmişdir. İştirakçıların şikayətləri və sualları qeydə alınmışdır.

4 may 2018-ci il tarixində Səngəçaldada ictimai məsləhətləşmə görüşü keçirilmişdir.

6.2.1 Məlumat verən şəxslər ilə müsahibələr

Məlumat verən şəxslər spesifik sektorda çalışan və/və ya coğrafi biliyə malik şəxslərdir. 3-8 Oktyabr 2017-ci il tarixi ərzində aparılmış müsahibələrin məqsədi sosial məzmunu təsvir etmək üçün münasib hesab olunan spesifik mövzulara dair ətraflı təsvir toplamaq məqsədilə şəxsin təcrübə sahəsi əsasında informasiya toplamaqdır. Məlumat verən şəxsdən alınan müsahibələr 30-adək məlumat verən şəxslə məsləhətləşmə apararaq icra edilmişdir. Bu şəxslər onların qanuniliyi və tədqiqat sahəsində səlahiyyətləri; xidmətləri yerli əhaliyə çatdırmaqda əhəmiyyətləri və ərazinin iqtisadi inkişafında onların rolu; həmçinin, yerli məzmununda spesifik mövzuda onların biliyi əsasında seçilmişdir.

6.2.2 Fokus qrupları ilə müzakirələr

Fokus qruplarının müzakirələrinin məqsədi maraqlı tərəflərdən ibarət bəzi qruplar arasındakı (qadınlar, işsizlər, həssas qruplar, bir kəndin sakinləri və s.) qavrayışları başa düşməkdir. Onlar qismən strukturlaşdırılmış yanaşma vasitəsilə aparılır ki, bunun da məqsədi spesifik məsələlərə dair müzakirələrə fokuslanmaqdır, bu, həm də daha da qeyri-rəsmi fikir mübadiləsinə imkan yaradır.

7 TƏSİRİN İLKİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ VƏ ƏTRAF MÜHİTLƏ VƏ SOSIAL SAHƏ İLƏ BAĞLI QIYMƏTLƏNDİRİLMİŞ KOMPONENTLƏRİN İZAHİ

7.1 Layihə ilə bağlı fəaliyyətlərin aşkar olunması

Layihənin tikinti, istismar, əməliyyat və istismardan çıxarma mərhələləri ərzində ekoloji və ya sosial dəyişikliklərə potensial olaraq təkan verə biləcək fəaliyyətlər və ya layihə fəaliyyətləri layihə təsviri və "SOCAR GPC" tərəfindən təqdim edilmiş sənədlər əsasında müəyyən edilmişdir. Layihənin davam etmə müddətinin 25 il olacağı və hərtərəfli araşdırma üçün kifayət qədər detalın olmadığı üçün istismardan çıxarılma mərhələsi yalnız keyfiyyət baxımından təhlil ediləcək.

Onu da xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, ƏMSSTQ prosesi ərazinin təmizlənməsi və torpağın bərpası da daxil olmaqla ərazinin "SOCAR GPC"ə təhvil verilməsindən sonrakı təsirləri nəzərə alır. Nəzərə alınmalı olan layihə fəaliyyətləri və tədbirləri layihənin mərhələlərinə uyğun olaraq aşağıdakı kimi sıralanır:

Tikinti mərhələsi

- Səthin düzləşdirilməsi və təsnifləşdirilməsi;
- Materialların müvəqqəti yığılması;
- Tullantı suların axıdılması üçün boru və digər əlaqəli qurğuların tikintisi;
- Tikinti materiallarının daşınması;
- Zavod və qurğuların tikintisi;
- Tikintidən yaranmış tullantı suların xaric edilməsi;
- Müvəqqəti tikinti qurğusu (MİQ) ilə torpaqdan istifadə;
- Mövcud olan tərk edilmiş obyektlərin sökülməsi və bərpa işləri (lazım gələrsə);

İstismar və əməliyyat mərhələləri

- Tikinti işçilərinin ixtisara salınması (işin çox olduğu zamanlarda 3000 işçi işə götürüləcək);
- Müvəqqəti inşaat qurğusunun sökülməsi;
- GPP and PP zavodlarının və əlaqəli qurğuların mövcudluğu;
- Yuxarıda qeyd olunan zavodların işləməsi;
- Suyun istehlakı və məişət tullantı sularının, sənaye tullantı sularının və səth sularının yaradılması və axıdılması;
- Müxtəlif bərk tullantıların yaradılması və xaricedilməsi (bərk məişət tullantıları ilə yanaşı tullantı polimer və absorbentlər daxil olmaqla); və
- Xam material və məhsulları nəqli.

İstismardan çıxarma

- Əmlakın satılmasından və ya icarəyə verilməsindən əvvəl, ehtiyac varsa, potensial bərpa işləri; və
- Potensial dağınıq tullantıların xaric edilməsi.

7.2 Komponentlərin aşkar olunması

Layihə fəaliyyətlərinin müəyyən olunmasından sonra layihə fəaliyyətlərinin potensial təsirinə məruz qalmış komponentləri aşkar etmək üçün aşağıdakı komponentləri Layihənin tikinti və ya əməliyyat mərhələləri ərzində Ətraf Mühitə bağlı Təsirlərin Müəyyənləşdirilməsi fazasında potensial olaraq təsire məruz qalmış (mənfi və ya müsbət) kimi müəyyən etmişdir.

Fiziki komponentlər:

- İqlim və meteorologiya;
- Havanın keyfiyyəti;
- Səs-küy və titrəmə;
- Hidrogeologiya və qrunt sularının keyfiyyəti;
- Geologiya və geomorfologiya;
- Torpaq və torpaqaltı qat;
- Hidrologiya və səth sularının keyfiyyəti;
- Nəqliyyat və infrastruktur.

Bioloji komponentlər:

- Ərazinin florası (yad növlər daxil olmaqla);
- Ərazinin faunası;
- Şirin suyun florası;
- Şirin suyun faunası;
- Yaşayış mühitləri, ekosistemlər və biomüxtəliflik;
- Qorunan ərazilər.

Sosial komponentlər:

- Demografik vəziyyət
- Torpaqdan istifadə;
- Məşğulluq və sosial-iqtisadi vəziyyət;
- Gərginlik və münaqişələr, sosial bəlalar və sosial kapital;
- Səhiyyə məsələləri və mərkəzləri;
- Təhsil məsələləri və mərkəzləri;
- Mədəni irs və vizual estetikə;
- Ekosistem xidmətlər.

7.3 Təsir faktorlarının aşkar olunması

Layihənin sənədləşdirilməsinin təhlili vasitəsilə layihənin tikinti və ya əməliyyat mərhələləri ərzində ekoloji və ya sosial dəyişikliklərə potensial olaraq təkan verə biləcək fəaliyyətlər və ya layihə fəaliyyətləri aşkar edilmişdir.

Layihə fəaliyyətləri tikinti, istismar, əməliyyat və əməliyyatdan çıxarma mərhələləri ərzində ekoloji və bioloji komponentlərə müsbət və ya mənfi şəkildə, birbaşa və ya dolaylı yolla, təsir edə bilən təsir faktorlarını potensial baxımdan korlaya bilər. Yuxarıdakı siyahıda göstərilmiş komponentlərə və layihə fəaliyyətlərinə əsasən aşkar olunmuş əsas təsir faktorları aşağıdakılardır

- hidroloji və hidrogeoloji dəyişiklik;
- torpağın məhvi;
- torpaqdan süni istifadənin artması;
- yerli morfologiyada dəyişikliklər;
- yaşıllığın təmizlənməsi;
- hava çirkləndiriciləri və tozun emissiyası;
- səs-küy emissiyaları;
- səth sularının çirklənməsi
- çöküntülərin çirklənməsi;
- qrunt sularının çirklənməsi;
- səs-küy və/və ya vibrasiyanın emissiyası;
- çirkab suların axıdılması;
- işıq emissiyası;
- məşəldən istifadə;
- torpağın tutulması;
- invaziv növlərin təsadüfi girişi;
- işçi qüvvəsinə olan tələbat;
- mal və xidmətlərə olan tələbat;
- mənzil/yaşayış yerinə olan tələbat;
- yerli infrastrukturlara olan tələbat;
- mədəni resurslara qarşı təhlükə və onların məhvi;
- gəlirlərin azalması;
- torpağın ələ keçirilməsi;
- inkişaf etmiş yol və dəmiryolu nəqliyyatı;
- landşaft xüsusiyyətlərinin dəyişməsi.

Müxtəlif mərhələlər üzrə layihə fəaliyyətləri, təsir amilləri və potensial olaraq təsire məruz qalmış vahid komponentlər arasında əlaqəni göstərmək üçün aşağıdakı korrelyasiya matrisləri yaradılmışdır:

8 EKOLOJİ, BİOLOJİ VƏ SOSIAL-İQTİSADI ƏSAS

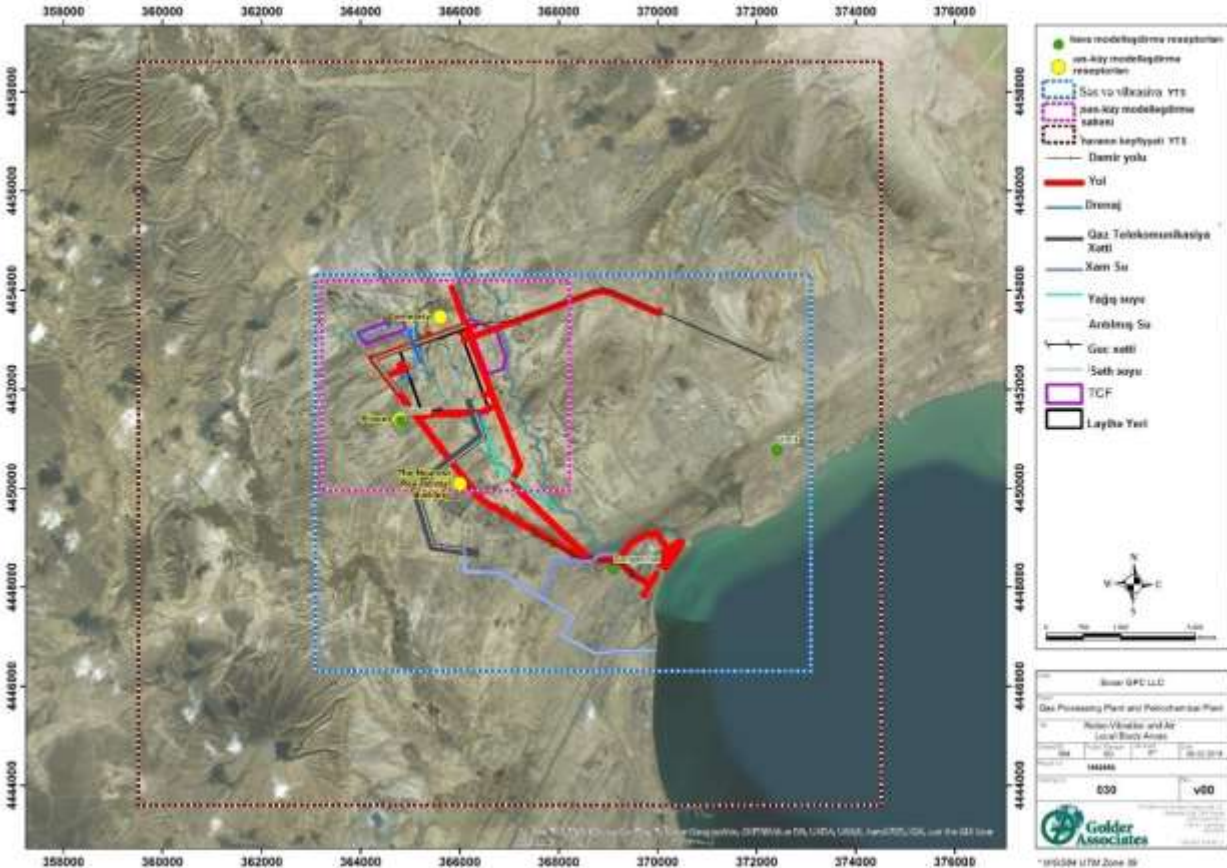
8.1 Tədqiqat sahəsi

Layihənin hər bir komponenti üzrə **Tədqiqat Sahəsi (TS)** ayrı-ayrılıqda müəyyən edilir, belə ki, bu komponentlər Layihəyə müxtəlif cür təsir edir və təsire məruz qalır. TS yuxarıda qeyd olunan komponentlər əsasında Layihə tərəfindən yaradılmış müqayisə edilə bilən bütün dəyişiklərə qarşı olaraq başlanğıc nöqtəsi kimi əsas yaratmaq üçün məlumat toplamağa xidmət edəcək.

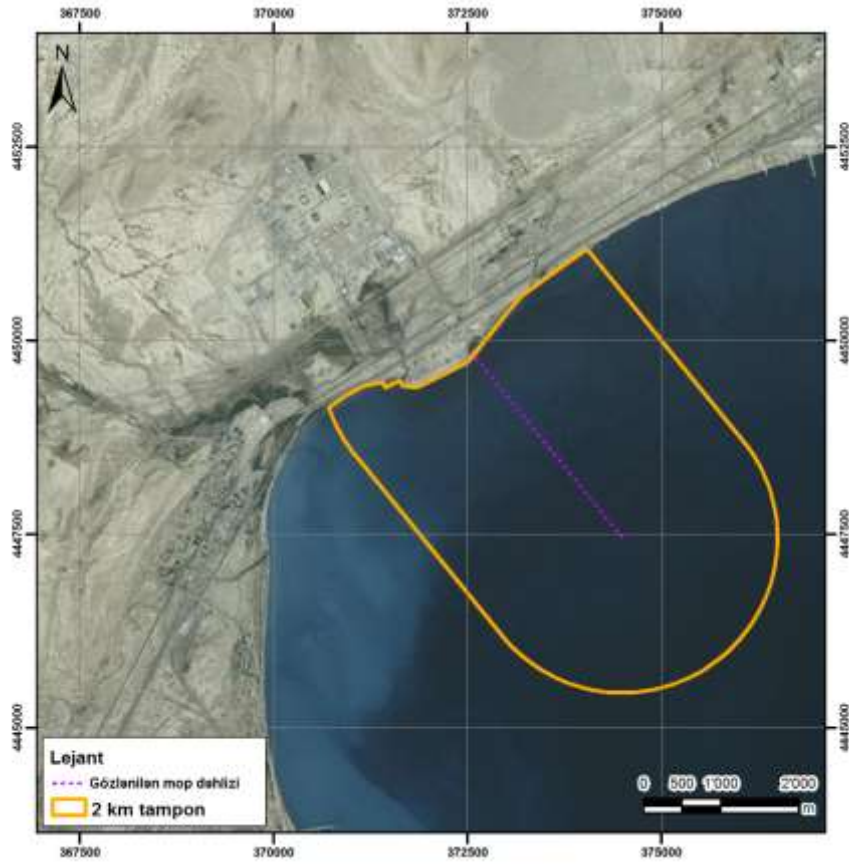
İki tədqiqat sahəsi müəyyən edilir:

- Yerli tədqiqat sahəsi (YTS): bəzi hallar üçün müvafiq alt bölmələrdə təsvir edildiyi kimi xarakteristikalar və Layihə ərazisinə yaxınlıq əsasında müəyyən komponentlərin müxtəlif YTS-ləri müəyyən olunacaq.
- Regional Tədqiqat Sahəsi (RTS): YTS-in əhəmiyyətini və rolunu daha geniş məzmununda başa düşməyi yaxşılaşdırmaq üçün YTS-də toplanmış məlumatların müqayisəsi üçün istinad rolunu oynayır.

Əsasən, fiziki, bioloji və sosial kimi hər bir komponent üzrə Tədqiqatlar Sahəsi ƏMSSTQ-nin müvafiq bölmələrində xüsusi olaraq müəyyən edilir.

Şəkil 3: Havanın keyfiyyəti və səs-küy üzrə YTS

Şəkil 4: Dəniz üzrə YTS

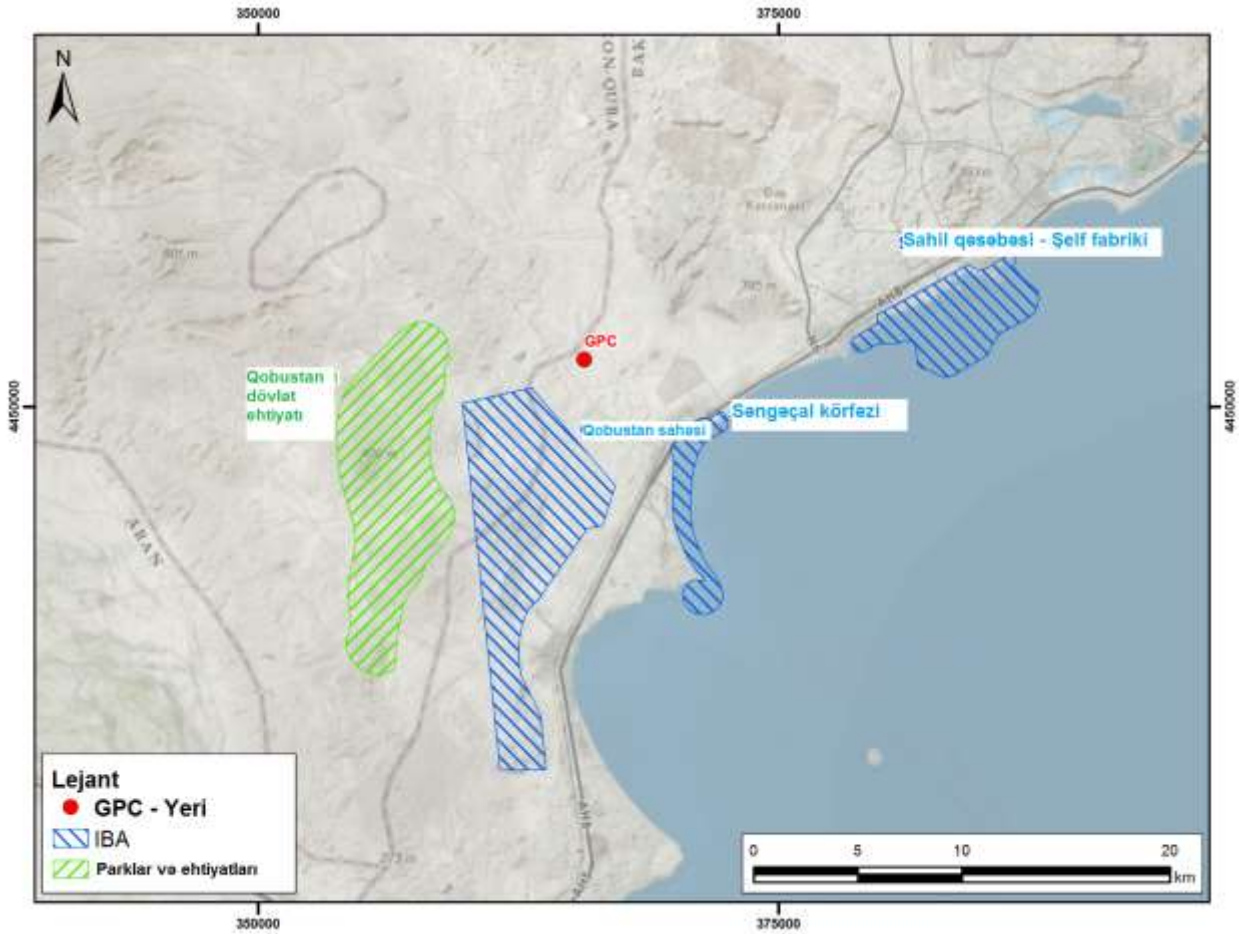

Şəkil 5: YTS-ə daxil olan yaşayış sahələrinin yerləşməsi

YTS-dən 20 km məsafədə yerləşən mühafizə olunan və beynəlxalq tanınan ərazilər aşağıda əsas xüsusiyyətləri ilə birgə təqdim olunur. Layihə ərazisinə ən yaxın mühafizə olunan ərazi Qobustan Milli Parkıdır ki, layihə ərazisindən qərbdən 6 km xətti məsafədə yerləşir.

Bundan başqa, layihə ərazisinə kifayət qədər yaxın məsafədə iki Mühüm Ornitoloji Ərazi (MOƏ) yerləşir. Bunlar aşağıdakılardır:

- Qobustan ərazisi: 3 km cənub-qərbdə yerləşir;
- Səngəçal buxtası: YTS daxilində yerləşir;
- Sahil qəsəbəsi- "Shelf": 13 km şərqdə yerləşir.

Şəkil 6: Layihədən 50 km məsafədə mühafizə olunan və beynəlxalq tanınmış ərazilər

8.2 Metodlar

Azərbaycanda həyata keçirilən layihələr üzrə milli və ya beynəlxalq ƏMSSTQ-də fiziki komponent bölmələr gözdən keçirilmişdir. Bu sənəddə istinad edilmiş çoxsaylı təşkilatlar, nəşrlər və internet resurslarından çirkənmə, su hövzələri və torpaq barədə əlavə məlumatlar əldə edilərək gözdən keçirilmişdir. Bu ƏMSSTQ-nin hazırlanması üçün ərazidən nümunələrin götürülməsi ətraf mühitlə bağlı fiziki parametrlərə uyğun icra edilmişdir.

Dənizin əsaslı qiymətləndirilməsinin hazırlanma metodologiyasına ədəbiyyat siyahısında verilən əsas sənədlərin gözdən keçirilməsi daxildir. Bu proses dənizin RTS ərazisinin fiziki xüsusiyyətlərini nəzərə alır və lazım gəldikdə, xüsusilə dəniz YTS-inə (və ya yaxınlığına) fokuslanmışdır. Baxılışa elmi və rəsmi ədəbiyyatların təhlili daxildir. Rəsmi ədəbiyyatın maraq dairəsinə həmçinin, ƏMSSTQ tədqiqatları da daxildir.

Qurunun əsaslı bioloji qiymətləndirilməsinin hazırlanma metodologiyasına aşağıdakı mərhələlər daxildir: Layihə üçün hazırlanmış mövcud hesabatlar və tədqiqatların gözdən keçirilməsi daxil olmaqla ədəbiyyat xülasəsi, əraziyə baxış, nəzəri təhlil.

Potensial baxımdan üstünlük təşkil edən biomüxtəliflik xüsusiyyətlərinə və əsas yaşam yerləri meyarlarına xüsusi diqqət yetirməklə tədqiqat sahəsində potensial olaraq mövcud olan növləri və yaşayış yerlərini sənədləşdirmək məqsədilə dənizin bioloji RTS-inə fokuslanmışdır. Ərazidə mövcud olan biomüxtəlifliyin icmalını təmin etmək məqsədilə keçmiş ƏMSSTQ tədqiqatları ilə birgə elmi və rəsmi ədəbiyyat nəzərə alınmışdır.

Əsaslı sosial qiymətləndirmə metodologiyasına aşağıdakı mərhələlər daxildir: nəzəri tədqiqatlar, sahə üzrə araşdırmalar, məlumat verən şəxslər ilə müsahibələr və fokus qruplarının müzakirələri. (Bax: QTX-nin 6.2.1 və 6.2.2-ci bölmələri)

9 TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Tikinti fəaliyyətlərinin **qurunun fiziki alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- İqlim: cüzi;
- Havanın keyfiyyəti: zəif;
- Səs-küy: cüzi;
- Geologiya və geomorfologiya: zəif
- Torpaq: zəif-orta
- Hidrologiya və səth sularının keyfiyyəti: zəif
- Hidrogeologiya və qrunt suları: cüzi
- Nəqliyyat və infrastruktur: cüzi

İstismar və əməliyyat fəaliyyətlərinin **qurunun fiziki alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- İqlim: zəif;
- Havanın keyfiyyəti: zəif;
- Səs-küy: zəif;
- Geologiya və geomorfologiya: cüzi
- Torpaq: cüzi
- Hidrologiya və səth sularının keyfiyyəti: cüzi
- Hidrogeologiya və qrunt suları: cüzi
- Nəqliyyat və infrastruktur: cüzi

Tikinti fəaliyyətlərinin **dənizin fiziki alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- Dəniz çöküntüləri: cüzi
- Dəniz suyu: cüzi

İstismar və əməliyyat fəaliyyətlərinin **dənizin fiziki alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- Dəniz suyu: cüzi
- Dəniz çöküntüləri: zəif
- Dəniz dibinin morfologiyası: cüzi

Tikinti fəaliyyətlərinin **dənizin biomüxtəliflik alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- ərazinin və şirin suyun florası: zəif;
- ərazinin və şirin suyun faunası: orta-zəif;
- ərazinin və şirin suyun yaşayış mühitləri və ekosistemləri: zəif;
- qorunan ərazilər: orta-zəif.

Əməliyyat fəaliyyətlərinin **qurunun biomüxtəliflik alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- ərazinin və şirin suyun florası: zəif
- ərazinin və şirin suyun faunası: orta-zəif
- ərazinin və şirin suyun yaşayış mühitləri və ekosistemləri: zəif
- qorunan ərazilər: orta-zəif

Tikinti fəaliyyətlərinin **qurunun biomüxtəliflik alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir:

- Dənizin florası: (Fitoplankton, dəniz otu və dəniz yosunları): zəif
- Dənizin faunası: (Zooplankton, bentik onurğasızlar, Xəzər suitiləri və balıqlar): cüzi
- Dənizdə yaşayış mühitləri və ekosistemlər: zəif

Tikinti fəaliyyətlərinin **dənizin biomüxtəliflik alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

Tikinti fəaliyyətlərinin **dənizin biomüxtəliflik alt komponentlərinə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- Dənizin florası: (Fitoplankton, dəniz otu və dəniz yosunları): zəif
- Dənizin faunası : (Zooplankton, bentik onurğasızlar, Xəzər suitiləri və balıqlar): zəif
- Dənizdə yaşayış mühitləri və ekosistemlər: zəif

Tikinti fəaliyyətlərinin **sosial alt komponentlərə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirilir.

- Demografik vəziyyət və torpaqdan istifadə: cüzi
- Məşğulluq və sosial-iqtisadi vəziyyət: orta (müsbət)
- Gərginlik və münaqişələr, sosial bəlalar və sosial kapital: zəif
- Səhiyyə məsələləri və mərkəzləri: cüzi
- Təhsil məsələləri və mərkəzləri: cüzi
- Mədəni irs və vizual estetikə: zəif
- Ekosistem xidmətləri: zəif-cüzi

Əməliyyat fəaliyyətlərinin **sosial alt komponentlərə** ümumi təsirləri komponentin həssaslığını, potensial təsirləri və spesifik təsirazaltma tədbirlərinin tətbiqini nəzərə alaraq aşağıda ümumiləşdirir

- Demografik vəziyyət və torpaqdan istifadə: cüzi
- Məşğulluq və sosial-iqtisadi vəziyyət: orta (positive)
- Gərginlik və münaqişələr, sosial bəlalar və sosial kapital: zəif
- Səhiyyə məsələləri və mərkəzləri: zəif-cüzi
- Təhsil məsələləri və mərkəzləri: zəif (positive)
- Mədəni irs və vizual estetikə: orta
- Ekosistem xidmətləri: zəif

Tikinti və əməliyyat zamanı qalıq təsirlərin effektini monitorinq etmək üçün spesifik monitorinq tədbirlərinin görülməsi planlaşdırılır.

Layihə ərazisində və ətraf ərazilərdə aparılmış sahə üzrə ilkin sorğular vasitəsilə hər bir ekoloji və sosial komponent üzrə mümkün məcmu təsirlər qiymətləndirilir. Təsirlər kəmiyyət baxımından qiymətləndirilir. Qiymətləndirmə müvafiq təsirazaltma tədbirlərinin ümumi təsirləri məqbul səviyyələrdə məhdudlaşdırmağa imkan verdiyini və heç bir mühüm məcmu təsirin gözlənilmədiyini xüsusi vurğulamışdır.

Ətraf Mühitə və Sosial Sahəyə Təsirin Qiymətləndirilməsinin nəticələri layihənin təsirlərinin əsasən regional miqyasda lokallaşacağını və buna görə də dövlət sərhədlərinə çatmayacağını göstərir. Beynəlxalq su yollarından təcrid olunma halı gözlənilmir. Layihənin Xəzər dənizinə təsirinə dənizin qonşu ölkələrin payına düşən hissələrinə keçməsi gözlənilmir. Bundan başqa, layihə fəaliyyətlərindən yaranan hava emissiyalarından transsərhəd təsirlərin baş verməsi gözlənilmir.

10 ƏTRAF MÜHİTLƏ BAĞLI VƏ SOSIAL İDARƏETMƏ SİSTEMİ VƏ PLANI

10.1 İdarəetmə planının strukturu

Layihə üzrə ətraf mühit və sosial sahənin idarəedilmə planı (ƏMSSİP) ətraf mühit, biomüxtəliflik, məşğulluq, təhlükəsizlik və sağlamlıq və ictimai sağlamlıq kimi məsələlər istiqamətində ümumi prinsiplər daxil olmaqla Ətraf Mühit və Sosial Sahənin Layihə Yönlü Siyasətləri tərəfindən təmin olunur. SOCAR GPC təmin etməlidir ki, Layihə:

- Bütün müvafiq Azərbaycan qanunlarına, həmçinin, ƏMSSTQ-da təsvir olunmuş müvafiq Beynəlxalq Maliyyə İnstitutunun (BMI) təlimatlarına uyğundur;
- Tikinti, əməliyyat və istismardan çıxarılma mərhələləri ərzində potensial ekoloji və sosial təsirləri minimallaşdırmaq məqsədilə Ən Yaxşı Beynəlxalq Sənaye Təcrübələrini həyata keçirir;
- Potensial ekoloji və sosial təsirlərin minimallaşdırılmasına dair ƏMSSTQ-da müəyyən olunmuş öhdəliklərə uyğun şəkildə icra edilir;
- Yüksək təhlükəsizlik standartlarına uyğun fəaliyyət göstərir;
- Öz işçilərinin və cəmiyyətin mühafizəsinin qeydinə qalır;
- Təlim keçmə, nəzarət, müntəzəm xülasələr və konsultasiyalar keçirməklə öz strategiyalarını önə çəkir;
- Yerli və regional işçi qüvvələrindən istifadə etməklə yerli sosial-iqtisadi faydaları maksimallaşdırır;
- Maraqlı tərəflərin cəlb olunması proqramı vasitəsilə yerli cəmiyyət və digər maraqlı tərəflərlə məşğul olur və əlaqə yaradır.

10.2 Ümumi ətraf mühitlə bağlı və sosial idarəetmə mexanizmi

Layihə üçün aşağıdakı ümumi idarəetmə mexanizmi yaradılacaq:

- Təşkilat - Rollar və öhdəliklər;
- Riskin qiymətləndirilməsi və riskin qeydə alınması;
- Təlim və məlumatlılıq;
- Ətraf mühit və sosial sahə ilə bağlı problemlərin çətdirilməsi;
- Sənəd və qeydlərin idarə olunması;
- Korrektiv fəaliyyətlər;
- Yoxlama və auditlər;
- Büdcə.

10.3 Ətraf mühit və sosial sahənin idarəedilmə planı

ƏMSSTQ ətraf mühitə və sosial sahəyə olan təsirlərini idarə etmək məqsədilə layihə üzrə bütün təsirazaltma tədbirlərinin müəyyən olunmasını təmin etmək üçün Layihənin öhdəliklər reyestrini hazırlamışdır.

Layihənin tikinti, əməliyyat, istismardan çıxarılma mərhələləri ərzində zavodun idarə olunmasının spesifik tərəfləri üzrə müxtəlif idarəetmə planları hazırlayacaq (lakin bunlarla məhdudlaşmır):

- İnşaat mərhələsi üzrə ətraf mühit və sosial sahənin idarəedilmə planı;
- Əməliyyat mərhələsi üzrə ətraf mühit və sosial sahənin idarəedilmə planı;
- Məşğulluğa dair məsələlər və təhlükəsizlik və sağlamlığın idarəedilmə planı;
- Tullantıların idarəedilmə planı;
- Nəqliyyatın idarəedilmə planı;
- İşəgötürmənin idarəedilmə planı
- Uyğunluğun idarəedilmə proseduru;
- Tullantıların idarəedilmə proseduru;
- Nəqliyyatın idarəedilmə proseduru;
- Ətraf mühitlə bağlı emissiya və tullantıların monitoring proseduru;
- Təhlükəli materialların idarəedilmə proseduru;
- Resursların istehlakı və resursların effektivliyinin monitoring proseduru
- Təchizat zəncirinin idarəedilmə planı.

10.4 Məşğulluğa dair məsələlər və Təhlükəsizlik və Sağlamlığın İdarə olunması Planı

Layihə Məşğulluq, Sağlamlıq və Təhlükəsizliyin İdarə olunması Planı hazırlayacaq ki, bu da Azərbaycan qanunvericiliyinə, Ekvator Prinsiplərinə, BMK direktivlərinə uyğunluğa təminat verəcək.

İşçilərin hüquqları, təhlükəsizlik və səhiyyə problemlərini tənzimləmək məqsədilə iş/insan resurslarının idarə olunma sistemi yaradılacaq. Tikinti və əməliyyat mərhələləri ərzində işçilər üçün şikayətlərin verilməsi və baxılması sistemi yaradılacaq.

Ərazi və işlə bağlı sağlamlıq və təhlükəsizlik prosedurları və təlimatlarını irəli sürən təhlükəsizlik və sağlamlığın idarə olunması sistemi yaradılacaq. Prosedurlara aşağıdakılar daxildir (lakin bunlarla məhdudlaşmamaqla):

- Ümumi sağlamlıq və təhlükəsizlik prosedurları;
- Şəxsi mühafizə vasitələrindən istifadə;
- Hündürlükdə işləmə;
- Yıxılmadan qorunma;
- Hərəkət məhdudlaşdırılmış sahədə işləmə;
- Elektrik işləri;
- Portativ cihazlar;
- Bloklama və möhürləmə;
- İş mühiti və sənaye gigiyenası ilə bağlı prosedurlar (səs-küy, titrəmə, istilik və s.).

11 ƏLAQƏ MƏLUMATLARI

SOCAR GPC MMC

<http://www.socargpc.az>

1/3 Nizami küç., Nizami Plaza, 13-cü mərtəbə, AZ1000, Bakı, Azərbaycan

Telefon : +994 12 404 53 30

Faks : +994 12 497 04 36

E-poçt : info@socargpc.az